

SAŽETAK PRESUDE

İZZETTİN DOĞAN I DRUGI PROTIV TURSKE OD 26. TRAVNJA 2016. GODINE ZAHTJEV BR. 62649/10

Odbijanje pružanja javnih usluga pripadnicima alevitske vjerske zajednicu predstava povredu prava na slobodu vjeroispovijedi i diskriminaciju

ČINJENICE

Iako je turska sekularna država, muslimanska vjera, na način na koji ju prakticira većina stanovnika, uživa poseban status zbog povijesnih razloga.

Naime, prema Zakonu o javnim službenicima postoji posebna kategorija javnih službenika koji se bave vjerskim pitanjima. Riječ je osobama koje imaju vjersko obrazovanje i obavljaju vjerske funkcije, kao primjerice mujezin, imam, vaiz ili muftija. Ovi vjerski službenici pripadaju Odjelu za religijske poslove koji se financira isključivo iz proračunskih sredstava. Odjel za religijske poslove je upravno tijelo nadležno za pitanja muslimanske vjere u Turskoj, a na vjerske službe Islama primjenjuju se propisi kojima su regulirane javne službe. U Turskoj ne postoji vjerski porez.

Osim toga, u Turskoj ne postoji mogućnost registracije vjerske zajednice. Dok je određenim vjerskim zajednicama priznat status vjerske manjine na temelju međunarodnih ugovora, druge mogu djelovati samo kao fondacije ili udruge.

Podnositelji zahtjeva su 203 turska državljana koji su sljedbenici alevitske vjere¹.

Dana 22. lipnja 2005. godine podnositelji su podnijeli molbu premijeru navodeći da je Odjel za religijske poslove svoje aktivnosti ograničio samo na Školu islamske misli, zanemarujući sve ostale vjere, uključujući i alevitsku. Naveli su da su njihova prava povrijeđena, da njihova mjesta molitve (*cemevi*) nisu priznata te da postoje brojne prepreke izgradnji njihovih bogomolja, da proračunom nije predviđeno pokriće troškova vođenja bogomolja te da ostvarivanje njihovih prava i sloboda ovisi o dobroj volji državnih službenika. Podnositelji su posebno zahtijevali da službe vezane uz prakticiranje alevitske vjere imaju status javnih službi, da *cemevi* imaju status bogomolja te da proračunom bude predviđen određeni dio za alevitsku zajednicu.

Dana 19. kolovoza 2005. godine Premijerov Odjel za odnose s javnošću pismom je odgovorio na molbu podnositelja, odbijajući njihove zahtjeve. U pismu se navodi da su usluge Odjela za religijske poslove opće naravi te da su svima dostupne, neovisno o njihovoj vjeroispovijedi, da je njihovim mjestima molitve nemoguće priznati status bogomolja, da se državni službenici zapošljavaju temeljem državljanstva i objektivnih kriterija i da se pritom nikakva prednost ne može davati određenoj skupini osoba temeljem njihove vjere, te da je u proračunu nemoguće osigurati sredstva za službe za koje to nije predviđeno Ustavom ili zakonom.

Nakon primitka pisma, 1919 Alevita, uključujući podnositelje, podnijelo je zahtjev za sudsku kontrolu Upravnom sudu u Ankari. Podnositelji su prigovarali turske vlasti postupaju arbitrarno prema građanima alevitske vjere te da im nije osigurana nikakva javna usluga. Upravni sud je odbacio zahtjev, navodeći da su upravne vlasti postupile u skladu s postojećim

¹ Aleviti čine 20% turskih muslimana te su najbrojnija vjerska manjina u Turskoj

zakonodavstvom. Podnositelji su podnijeli žalbu Vrhovnom upravnom sudu, tvrdeći da je pružanje javnih usluga isključivo sunitским muslimanima u suprotnosti s ustavnim načelima sekularizma i neutralnosti javnih usluga. Vrhovni upravni sud je odbio njihovu žalbu i potvrdio prvostupanjsku presudu.

PRIGOVORI

Pozivajući se na čl. 9. Konvencije (sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi), podnositelji su prigovarali da su njihovi zahtjevi, kojima su tražili da se Alevitima pružaju iste vjerske javne usluge kao i sunitским muslimanima, bili odbijeni. Nadalje, tvrdili su da je takvim odbijanjem došlo do povrede dužnosti države da u vjerskim pitanjima ostane neutralna i nepristrana. Pozivajući se na čl. 14. Konvencije (zabrana diskriminacije) u vezi s čl. 9, podnositelji su prigovarali da su bili žrtve diskriminacije na vjerskoj osnovi.

Dana 25. studenog 2014. godine Vijeće je na temelju članka 30. Konvencije ustupilo nadležnost za odlučivanje Velikom vijeću.

OCJENA SUDA

Vezano za navodnu povredu čl. 9. Konvencije (sloboda vjeroispovijedi)

Prema mišljenju Suda, odbijanjem zahtjeva podnositelja od strane turskih vlasti došlo je do nepriznavanja vjerske prirode alevitske vjere. To je dovelo do uskraćivanja pravne zaštite njihovim bogomoljama i vjerskim vođama, kao i do niza drugih posljedica za organizaciju i financiranje vjerskih aktivnosti. Sud je smatrao da je time došlo do miješanja u pravo podnositelja na slobodu vjeroispovijedi. Sud je stoga ispitao razloge turskih vlasti za odbijanje zahtjeva podnositelja, kako bi utvrdio jesu li oni bili "relevantni i dostatni" te je li odbijanje bilo "razmjerno legitimnom cilju kojem se teži".

(a) Obveza države na neutralnost i nepristranost u pogledu religija

S obzirom da Ustav Republike Turske jamči načelo sekularnosti, država ne smije davati prednost niti jednoj vjeri ili religiji. Postupajući u skladu s obvezom neutralnosti i nepristranosti u odnosu na religije, turske vlasti su tvrdile da država nije definirala alevitsku vjeru, već je primijenila definiciju koju su iznijeli podnositelji. U nastavku postupka, turske vlasti su se pozvale na mišljenja niza stručnjaka koji su tvrdili da su *cemevi* samo mjesta na kojima Aleviti prakticiraju svoje običaje i ceremonije, a ne mjesta za molitvu. Podnositelji su tvrdili da njihova vjera ima određene posebne karakteristike po kojima se razlikuje od vjerovanja sunitских muslimana. Također, napomenuli su da samo Aleviti mogu definirati svoju vjeru, da *cem* ceremonije predstavljaju temeljni dio njihove vjerske prakse te da su *cemevi* njihove bogomolje.

Sud je ponovio da, u skladu s načelom autonomije vjerskih zajednica ustanovljenim kroz njegovu praksu, samo najviša duhovna tijela vjerske zajednice, a ne država ili nacionalni sudovi, mogu odlučiti kojoj vjeri ta zajednica pripada. U skladu s navedenim, Sud je smatrao da su turske vlasti povrijedile pravo alevitske zajednice na samostalnu egzistenciju. Uzimajući u obzir njihove posebne karakteristike, Sud je ustanovio da definiranje njihove vjere isključivo pravo pripadnika zajednice Alevita.

Naposljetku, Sud je zaključio da odnos turskih vlasti prema vjerskoj zajednici Alevita, njihovoj vjerskoj praksi i mjestima molitve nije bio u skladu s obvezom države na neutralnost i nepristranost, niti s pravom vjerskih zajednica na samostalnu egzistenciju.

(β) Slobodno prakticiranje vjere pripadnika alevitske vjerske zajednice

Iako podnositelji nisu tvrdili da ih je odbijanje priznavanja religijskog karaktera njihove vjere sprječavalo u prakticiranju te vjere, istaknuli su štetne posljedice odbijanja tih zahtjeva. Sud je ocijenio da je odbijanje priznanja dovelo do negiranja autonomne egzistencije vjerske zajednice Alevita kao i do njihova zadržavanja u pravnom okviru „zabranjenih sufitskih redova“. Sud je izrazio ozbiljnu sumnju da pripadnici te vjerske zajednice mogu slobodno prakticirati vjeru bez kršenja zabrana nametnutih „sufitskim redovima“, koje su mogle dovesti i do izricanja kazni zatvora ili novčanih kazni. Sud je stoga smatrao da se tolerantnost turskih vlasti prema pripadnicima zajednice Alevita ne može poistovjetiti s priznanjem koje bi im omogućilo ostvarivanje njihovih prava.

Osim što njihovim mjestima molitve (*cemevi*) nije priznat status bogomolja, Aleviti su se susretali i s brojnim drugim poteškoćama u organizaciji vjerskog života kao što su ostvarivanje prava roditelja čija djeca su bili učenici osnovnih i srednjih škola, priznavanje pravnog statusa duhovnih vođa te s nepostojanjem institucija za osposobljavanje osoba za prakticiranje njihove vjere. Ta vjera je bila isključena iz svih pogodnosti koje su uživali korisnici religijske javne službe. Nadalje, mogućnost izgradnje bogomolja ovisila je o dobroj volji središnje i lokalnih vlasti, vjerska zajednica nije mogla primati donacije članova, a s obzirom da im nije priznata pravna osobnost, te zajednice nisu imale pravo na pristup sudu.

Posljedično, Sud je zaključio da pripadnici alevitske vjerske zajednice nisu mogli u potpunosti prakticirati svoju vjeru kao što im je zajamčeno čl. 9. Konvencije.

(γ) Sloboda procjene

Iako države imaju pravo na određenu slobodu procjene u pogledu oblika suradnje s različitim zajednicama, Sud je smatrao kako su u ovom slučaju turske vlasti prekoračile granicu te slobode. Utjecaj države na legitimnost religijskih vjerovanja ili na njihovo prakticiranje protivno je načelu neutralnosti i nepristranosti kojim su one obvezane. Ako bi države, na temelju svojih diskrecijskih ovlasti, mogle manjinskim vjerskim zajednicama, poput alevitske, uskratiti pravnu zaštitu, prava zajamčena čl. 9 Konvencije ostala bi teoretska i iluzorna.

(δ) Nepostojanje konsenzusa unutar alevitske zajednice

Činjenica da se unutar alevitske zajednice vodi rasprava o potrebama te zajednice, njezinoj autonomiji te temeljnim elementima vjere ne utječe na činjenicu da je riječ o vjerskoj zajednici čija su prava zaštićena čl. 9 Konvencije.

(ε) Zaključak

Odbijanjem priznanja statusa vjerskoj zajednici Alevita onemogućena je samostalna egzistencija te zajednice, a njezinim je članovima onemogućeno korištenje bogomolja i titula duhovnih vođa na način koji bi u potpunosti bio u skladu sa zakonom. Osim toga, država je prekoračila dopuštenu granicu procjene, a da za to nije bilo dovoljno relevantnih razloga. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da miješanje turskih vlasti u pravo na slobodu vjeroispovijedi nije bilo nužno u demokratskom društvu te je utvrdio povredu čl. 9 Konvencije.

Vezano za navodnu povredu čl. 14, Konvencije (zabrana diskriminacije) u vezi sa čl. 9. Konvencije

Iako je, u teoriji, svatko mogao koristiti javne usluge pod jednakim uvjetima, Sud je primijetio da su Aleviti bili u nepovoljnijem položaju u odnosu na osobe koje prakticiraju Islam na način koji je sukladan shvaćanjima Odbora za religijske poslove. Vjerske službe zajednice sunitskih muslimana smatrane su javnim službama, zajednica je gotovo u potpunosti bila subvencionirana od strane države, te je mogla zapošljavati vjerske službenike i provoditi različite aktivnosti. S druge strane, Aleviti nisu uživali nikakvu pravnu zaštitu kao vjerska zajednica: *cemevi* nisu priznati kao mjesta molitve, njihovi vjerski vođe nisu imali nikakav pravni status, a njihovi sljedbenici nisu uživali nikakve pogodnosti koje se ostvaruju putem vjerskih javnih službi. Navedena situacija ukazivala je na činjenicu da su Aleviti bili u lošijem položaju u odnosu na korisnike vjerskih javnih službu, unatoč tome što su se nalazili u usporedivoj situaciji.

Sud je ocijenio da ne postoji nikakav razlog koji bi opravdavo očiglednu neravnotežu između položaja Alevita i pripadnika zajednice sunitskih muslimana. Kao prvo, Alevi, koji su smatrani pripadnicima „sufitskog reda“ bili su podvrgnuti pravnom režimu koji sadržavao brojna ograničenja. Kao drugo, dok je zajednica sunitskih muslimana gotovo u potpunosti bila subvencionirana od strane države, Aleviti nisu uživali slične pogodnosti, a specifične karakteristike njihove vjere su bile zanemarene.

Nadalje, turske vlasti nisu predvidjele nikakve mjere za ponovno uspostavljanje ravnoteže. Pravni režim koji je regulirao vjerska pitanja u Turskoj nije zadovoljavao kriterij neutralnosti te nije pružao nikakva jamstva da neće dovesti do diskriminacije prema vjerskim manjinama. Prema mišljenju Suda, države su prilikom donošenja odluka o položaju vjerskih zajednica dužne primjenjivati objektivne i nediskriminatorne kriterije.

Slijedom navedenog, Sud je utvrdio da različit tretman kojem su bili izloženi Aleviti nije imao nikakvo objektivno i razumno opravdanje. Sud je zaključio da je došlo do povrede čl. 14 Konvencije u vezi sa čl. 9.

PRAVIČNA NAKNADA

Sud je ocijenio da utvrđenje povrede Konvencije predstavlja dostatnu zadovoljštinu za povredu prava podnositelja

3.000,00 EUR – zajednički na ime troškova postupka.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.